

Carl Erik Estlander

Henry Wiklund

KOMMERSERÅDET CARL ERIK "CE" ESTLANDER, litteratursällskapets skattmästare från våren 1991 till årsmötet 2000, avled den 15 januari 2016. Utan överdrift kan framhållas att Svenska litteratursällskapet i Finland (SLS) under nämnda tid upplevde sin dittills mest expansiva period. Den årliga allmännyttiga penninganvändningen i litteratursällskapet inklusive den av sällskapet förvaltade Svenska kulturfonden tredubblades, personalen nästan fördubblades, sällskapets fonderade kapital växte till Finlands största bland allmännyttiga föreningar och stiftelser, vartill SLS etablerade sig synligt i eget hus i samma kvarter som Finska Litteratursällskapet.

C. E. Estlander föddes den 22 februari 1927, avlade studentexamen vid Vasa svenska lyceum och utexaminerades som diplomekonom från Handelshögskolan vid Åbo Akademi. Största delen av hans yrkesverksamma liv inom utrikeshandel verkade han med adress i Helsingfors. Han pensionerades 1987 efter tre decennier i ledande ställning, därav närmare två årtionden som verkställande direktör vid expanderande Ab Axel von Knorrings tekniska byrå. Estlander var naturligt nog även verksam i olika branschorganisationer.

Yrkeslivets förpliktelser och en växande familj hindrade inte Ce Estlander att engagera sig för svenska frågor i centralstyrelsen för Svenska folkpartiet och i vissa kommunala uppdrag i huvudstaden. Pensioneringen vid 60 år gav nya möjligheter till engagemang i civilsamhället. Bland uppdragen som styrelseordförande märks Stiftelsen Blomsterfonden i Helsingfors, Stiftelsen Sedmigradskys småbarnsskola och Marias Asyl samt Svenska Klubben i Helsingfors. Han var förtroendevald i bland annat Samfundet Folkhälsan, Stiftelsen Lillesgården och föreningen Huumeambulanssi. Estlander kom även att verka som ordförande i direktionen för Riddarhuset.

I slutet av 1970-talet fotograferade herrskapet Estlander professor Jakob August Estlanders grav i Messina och sände sedan en beskriv-

ning till dennes barnbarn Gunvor Wallensköld på Stensböle gård i dåvarande Borgå landskommun. Försändelsen ledde till upprepade kontakter och även diskussion om herrgårdens kommande öde. Änkan Gunvor Wallensköld, född 1904, var angelägen om att bevara den finlandssvenska herrgårdskultur som gården var ett uttryck för. Hon fann att barnen inte hade beredskap att förvalta egendomen. Efter genomförda arvskiften och med Stor-Sarvlaks gård som förebild donerade Gunvor Wallensköld 1990 Stensböle gård till Svenska litteratursällskapet varvid fonden *Stensböle Minnen* stiftades i Svenska kulturfonden. Donationen med byggnader och samlingar, 671 hektar jordägor och 224 hektar vattenägor, skulle förvaltas av en särskild bestyrelse till vars ordförande donator utsåg Carl Erik Estlander. Därmed blev han förtroendevald inom sällskapet.

Vintern 1991, då Finland och dess bankväsende överskridit tröskeln mot en accelererande finansiell kris och börsen från och med 1989 backat tiotals procent – till vilket icke minst dåvarande mångbranschbolaget Nokia bidragit – reflekterades skeendet med dramatik i litteratursällskapets arbete. Dåvarande skattmästaren, som blivit i minoritet i finansrådet, beslutade att lämna uppdraget. Skeendet är beskrivet i boken *Uppdraget som växte* (SLS 786) och ska inte upprepas här. Sällskapet stod inför den ovanliga uppgiften att med kort varsel rekrytera en skattmästare.

Valet föll på C. E. Estlander, som var redo att engagera sig för den förening hans farfars far 1885 utsetts till första ordförande för. Vid årsmötet våren 1991 valdes Estlander till ledamot av styrelsen, som vid konstitueringen utsåg honom till skattmästare. Detta innebar ordförandeskap i finansrådet, vars övriga fyra ledamöter utses av årsmötet. Finansrådet tillkommer behörighet att besluta om kapitalets förvaltning – såväl fonderade medel som ska tjäna sällskapets ändamål som fondhelheten Svenska kulturfonden, som är en osjälvständig stiftelse ägd och förvaltd av Svenska litteratursällskapet. Kulturfonden har över tiden uppgått till ungefär fyra femtedelar av det totala fonderade kapitalet och sällskapet har sålunda ett brett ansvar som förvaltare i Svenskfinland.

Vid utgången av år 1990 beräknades marknadsvärdet på litteratursällskapets totala fonderade kapital efter två tunga börsår uppgå till ungefär 150 miljoner euro omräknat till penningvärdet i mitten av

2010-talet. Krisen efter den så kallade casinoekonomin skulle komma att påverka statsfinanserna, bankväsendet, den finska valutan, ett stigande antal företag och många privatpersoner. Ändrad reglering under åren omkring 1990 förnyade även perspektivet i förvaltningen av de allmännyttiga fonderna. Från att ha verkat inom en oöverstiglig nationsgräns blev perspektivet så småningom mera internationellt och hela världen tillgänglig även för det allmännyttiga fondväsendet. Samhället klarade krisen och en ny dynamik inträdde efter att Finland inkluderats i den internationella integrationen.

De förändrade betingelserna och icke minst Nokias omvandling och enastående framgångar under årtusendets sista år ställde också litteratursällskapets förtroendevalda inför stora beslut. Finansrådet strukturerade så småningom sitt arbete och övergick till att ha fyra gedigna möten per år och ett mera övergripande beslutsfattande. Dynamiken inom den verkställande kapitalförvaltningen flyttades allt mera till axeln skattmästare–verkställande ledning. Estlander blev en engagerad skattmästare som även kunde godta icke obetydliga risker. Nokias stigande marknadsvärde hade teoretiskt förutsatt betydande avyttringar redan i mitten av nittioalet, men företagna försäljningar var återhållsamma. Detta blev avgörande för de stora avyttringarna av aktier i Nokia, som under åren 1998–2000 översteg en halv miljard euro omräknat till penningvärdet i mitten av 2010-talet. Sällskapets totala omsättning – definierad som summan av köp och försäljning av placeringsobjekt – steg långt över det dubbla. Sällskapet beslutade att bredda sfären för placeringar till de svenska och brittiska börserna, att gå in i *private equity*, att med olika instrument skapa närvaro på mera avlägsna växande marknader. Skeendet är redovisat i detalj i ovan omtalade bok och behöver inte behandlas vidare här.

Skattmästare Estlander blev pådrivande då det gällde att dra försorg om säkerheten och funktionsdugligheten i organisationen av förvaltningen. Dels krävdes ny teknik för att hantera den tilltagande volymen och dynamiken samt adekvat redovisning för de förtroendevalda, dels såg han risken i beroendet av en persons ostörda arbetsförmåga, det vill säga verkställande direktören, som saknade ersättare på området för placeringar. Sällskapet fattade nämligen alla beslut rörande kapitaltalets förvaltning utan att ge utomstående förvaltarmandat. Sällskapet rekryterade en finansdirektör från IBM 1997 och två år senare

en disponent, som efter några månader blev fastighetschef, och en kamrer. Den förstnämnde tog hand om de informationsteknologiska lösningarna, ränteportföljen och vissa andra uppdrag, medan disponenten svarade för fastighetsförvaltningen. Kamreren svarade för sällskapets redovisningsfunktion. Alla rekryterade finns kvar i huset när detta skrivs 2017 – den förstnämnda som verkställande direktör.

Estlanders engagemang för sällskapet var starkt och då han efter sex år på nytt var i tur att avgå fyllde han 70 år några veckor före årsmötet. 70 år är tillämplad avgångsålder, men han vidtalades att fortsätta ytterligare en treårig mandatperiod, vilken som synes blev särskilt viktig för sällskapet-kulturfonden.

När C. E. Estlander trädde tillbaka som skattmästare vid årsmötet våren 2000 var litteratursällskapets substansvärde, som det kan heta i finansbranschen, Finlands högsta bland allmännyttiga stiftelser och fonder – över 9 miljarder mark, vilket omräknat till penningvärdet i mitten av 2010-talet är över 1,9 miljarder euro. År 1991 stod till Svenska kulturfondens disposition 11,8 miljoner mark eller ungefär 3 miljoner euro omräknat till penningvärdet i mitten av 2010-talet. År 2000 var motsvarande belopp, som intjänats under 1999, 48 miljoner mark, det vill säga över 10 miljoner euro i sagda penningvärde. I reala värden hade den årliga penninganvändningen för litteratursällskapets verksamhet fördubblats under Estlanders tid.

Senare hälften av 1990-talet med främst Nokias explosiva tillväxt i börsvärde och sällskapets sätt att med kontrollerad men inte obehövlig risk tidslägga omplaceringarna lade grunden för en långsiktig finansiering av finlandssvensk kultur och vetenskap på en helt ny nivå. Penninganvändningen skulle de följande åren ytterligare växa väsentligt. Estlanders roll, hans orädda sätt att handla och förtroendefulla samarbete med den verkställande ledningen i ett allmännyttigt fondkonglomerat som omsatte rekordartade belopp, kan inte nog uppskattas. Detta förtroendemannaärv hade formen av oavlönad insats i vårt mångsidiga civilsamhälle. I sin egenskap av längst verksam ledamot i finansrådet uttalade minister Christoffer Taxell våren 2000 träffande rådets tack till avgående ordföranden Ce Estlander för uppnådda resultat och "för fast men vänlig ledning" av finansrådet. Carl Erik Estlander kallades till hedersledamot av Svenska litteratursällskapet vid årsmötet 2001.